

Répászky Ernő: Életutam

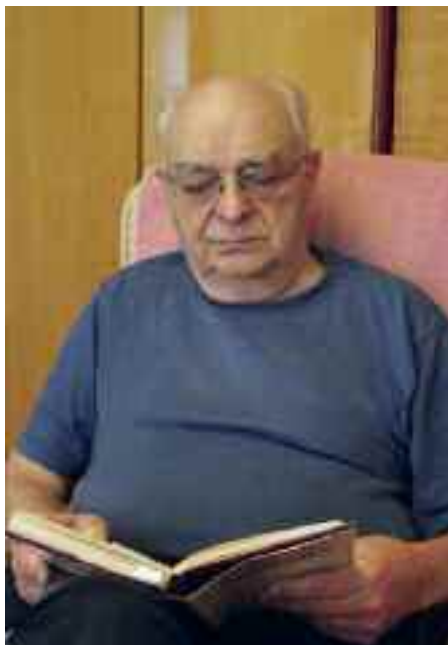
Répászky Ernő, a sokoldalú színházi ember – aki 2014. február 21-én töltötte be 80. életévét – mesél kalandos életéről, színházközelben szerzett tapasztalatairól, emlékeinek gazdag tárházából merítve.

Mindenekelőtt az elődeimnek tartozom hálával, többek között apai dédnagyapámnak, aki 18 éves fejjel huszárként harcolta végig az 1848/49-es szabadságharcot. Majd 8 évi osztrák kényszerszolgálat után Iglón lett megyei tisztviselő, nyolc gyereket nevelt fel, ebből az egyik fiú kántortanító, majd iskolaigazgató lett. Ő a nagyapám. Édesapám Iglón járt gimnáziumba. Textilvegyészmérnök lett, és a Dreher–Haggenmacher sör- és csokoládégyáros család fonalfestődéjét vezette több mint 40 éven át. Ennek a gyárnak a szolgálati lakásában, Kőbányán születtem, és gyerekkorom nagy részét itt töltöttem. Édesapám gyakran játszott kamarazenét a barátaival, engem is tanítottak zongorázni.

Édesanyám, Jeges Piroska az Iparművészeti Főiskolán belsőépítész-bútortervezőként diplomázott, majd később átképezte magát mozaikművesnek. A bátyja ún. „római iskola” festőművész-grafikus volt. Húga népművészeti ruhákat tervezett és varratott. Tőlük a rajzolást meg a képi látásmódot sajátíthattam el. Egyfajta kézügyességet pedig az anyai nagyapámtól örökölhettem, aki vasutas állomásfőnök létere nagyon sokoldalú ezermester volt.

Ötéves koromban karácsonyra anyai nagybátyámtól kartonból készült színpadmakettet kaptam ajándékba, amelyben a Hamupipőke meséjét festette meg. Az Operaházban fiatal gyerekként láttam Humperdinck *Jancsi és Juliska* című operáját, ahol eltátoztam a szám a Kéméndy Jenő-féle repülő szerkezettel röptetett boszorkát látva. Talán ezek voltak azon impulzusok, amelyek engem húsz év után a színházi szcenika felé tereltek.

Az általános iskoláimból két évet (1945–1947) Ausztriában végeztem, német nyelvtudásom alapját itt sajátítottam el. Amikor hazajöttünk, a nagy-



Répászky Ernő

Felsőfokú és szakmai tanulmányok:

1953–55 Színház- és Filmművészeti Főiskola, színházrendezői szak
 1959 Bánki Donát Gépipari technikum, műszaki rajzoló
 1961 Ganz V. Szakmunkásképző iskola, villanyszerelő
 1966 Pécsi Tanárképző Főiskola, magyar–oroszi szak
 1967 Pécsi Tanárképző Főiskola, népművelő szak
 1975 Színház- és Filmművészeti Főiskola, Felsőfokú Színházi Műszaki Vezetőképző Tanfolyam, színpad- és világítástechnika szak
 1988 Landler Jenő Szakközépiskola, erősáramú karbantartó és üzemeltető technikus.

Nyelvismeret:

– német, francia, orosz.

Foglalkozások, munkakörök:

– színházrendezői segédasszisztens,
 – színházi ügyelő,
 – építőipari segédmunkás,
 – technikai munkatárs,
 – világosító, fővilágosító,
 – népművelési művészeti, módszertani előadó,
 – mozi-üzemvezető,
 – munkavédelmi vezető,
 – színházi művészeti titkár,
 – festőtárvezető,
 – vezető szcenikus,
 – díszlettervező,
 – szcenikai-üzemeltetési osztályvezető.

szüleim házában, Gödöllőn laktunk, mert a kőbányai szolgálati lakásunk a háborúban tönkrement. 1947–1949-ig Gödöllőn a Premontrai Rend francia tagozatos általános iskolájának 5–8. osztályát végeztem. 1953-ban a kőbányai Szent László Gimnáziumban érettségiztem. Érettségi szünetben – az akkori Ifjúsági Színházban – Apáthy Imre mellett lehettem segédrendező-asszisztens. Immáron 60 éve, hogy először tehettem be a lábam a „profi” színházi világba.

A gimnázium után felvettek a Színművészeti Főiskolára rendező szakra. Számos tantárgy mellett zenés rendezést is tanultunk, ugyanis ekkor akarták felújítani az addig polgárinak kikiáltott operett műfajt, és ehhez rendezők kellettek. E célból az évfolyamra tizenegy hallgatót vettek fel, de közülünk csak hárman végeztek: Turián György, Nyilassy Judit, Pethes György. Tanárim: rendező-ve-

zető tanár Nádasdy Kálmán, tanársegéd Szinetár Miklós voltak, a szcenikát Rajkai György tanította. Tőlük a későbbi szcenikus pályámhoz nagyon sok hasznos útravalót kaptam. Nádasdy Kálmán többek között ezt adta: *„A rendező egy bőrönddel jár a világban, ahová összegyűjtöget mindenféle élményt, ismeretet, hogy azt felhasználja a feladataihoz. Ebből a kincsből azután alkalmanként előhívja a tudást, a megfelelő ötleteket, amelyekkel azonban módjával kell bánni. A színházi emberek hatásadások: tudniuk kell, mi az, ami a hatást kiváltja a nézőkben, de azt is, hogy mitől nem érzi jól magát a néző.”*

Tőlük tanultam meg a darabok elemzését, részekre bontását, majd szintetizálását, és azt a szemléletet, hogy a magyar kultúra területén – legyen az bármelyik – a külföldről érkező túlzott hatásokat, csillogásokat mindig leegyszerűsítették. Tőlük tanultam a hűséget a szer-

zőkhöz, és egyfajta alázatot a rendezők és más alkotóművészek iránt. Kodály Zoltán mondta: „Nem az az igazi művészet, hogy este ihletetlen csodálatos dolgokat hozunk létre, hanem az, ha másnap reggel, hideg fejjel, mindannak a felét kihúzzuk.” Később magam is, amikor díszletet terveztem, mindent meg- és belerajzoltam a tervembe, azután a felesleges dolgokat lehántottam, csak a szükségeset, lényegest tartottam meg.

Mi, színházi emberek valamennyien innen-onnan, különböző fajtájú és szintű előképzettségekkel kerültünk a színház világába, és sok munkával, több éven át „gereblyéztük” össze a kívánt ismereteket.

A Színház- és Filmművészeti Főiskolán csak két évet végeztem, mivel a második év végi rostavizsgán eltanácsoltak azzal az indoklással, hogy nem vagyok eléggé „vezér” típus. Maradjak a szakmában, de ne akarjak rendező lenni. 1955-ben bekerültem a Nemzeti Színházba ügyelógyakornoknak Zsolt István mellé. A repertoáron lévő darabokba beosztottak statisztának, illetve néhány mondatos szerepbe, hogy beletanuljak a színház életébe.



Bíró Szép Anna balladája (Budapest Táncegyüttes, 1961)

Fotók: Kárpáti Imre

tartott, mert 1956. október 22-én a főiskolán megtartott diákparlamenten alapító és vezetőségi tagja lettem a MEFESZ-nek (Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egyesületének Szövetsége), amit az akkori DISZ helyett hoztunk létre. Beválasztottak az Új Egyetemi Újság szerkesztőségébe is, és megalakulásakor tagja lettem a Nemzetőrség Egyetemi és Főiskolai Zászlóaljának. Ennek aztán az lett a következménye, hogy később az ország összes egyeteméről és főisko-

lájáról kizártak (majd csak 1966-ban diplomázhattam) és egy év elzárásban részesítettek. Szabadulásom után csak fizikai munkás, építőipari segédmunkás lehettem.¹

Természetesen tovább szerettem volna folytatni a tanulmányaimat, így néhány hónap múlva 1955 októberében felvettek a Pécsi Tanárképző Főiskola magyar–orosz szakára. Mindjárt a második évfolyamot kezdtetem el, mivel beszámították az előző két főiskolai évemet. Közben, mint nappali tagozatos hallgató, a Pécsi Nemzeti Színházban ügyelőként dolgoztam. Ez a színház akkoriban úgy működött, hogy amikor a darab a kőszínházban már „lefutott”, leegyszerűsített díszletekkel a városon kívüli játszóhelyekre utaztatták. Ezeket az úgynevezett tájelőadásokat ügyeltem.

Sajnos ez az időszak nagyon rövid ideig

lájáról kizártak (majd csak 1966-ban diplomázhattam) és egy év elzárásban részesítettek. Szabadulásom után csak fizikai munkás, építőipari segédmunkás lehettem.¹

1958 őszén a Budapest Táncegyütteshez kerültem mint technikai munkatárs. Ez azt jelentette, hogy mindent csináltam, ami nem tánc és zene. Ott kaptam megbízást Molnár Istvántól (minden néptáncos Pista bácsijától), hogy az úgynevezett tematikus táncjátékaihoz díszleteket tervezek. Ilyenek voltak a Liszt Ferenc h-moll balladájára, Arany János: Toldi szerelme és Vavrinecz Béla zenéjére Bíró Szép Anna balladája, valamint Bartók Béla és Kodály Zoltán műveire írt koreográfi-



Alkalmi emléktárgyak készítése

› ákhoz a látványtervek. A táncegyüttes rendszeresen járt külföldi vendégszereplésekre. Nem utazhattam velük, ezért, amikor távol voltak, kisegítő műszakiként az Állami Népi Együttessel jártam az országot. Műszaki rajzoló képesítést szereztem, hogy az általam tervezett díszleteket szakszerűbben le tudjam rajzolni.

1961-ben nem hosszabbították meg a szerződésemet, ekkor a budapesti Petőfi Színházhoz, az akkor alakult musicalszínházhoz kerültem világosítónak. Közös volt a gazdasági vezetése a Fővárosi Operettszínházzal, ezért az Operettbe is átjártam kisegítő fejezetnek, a Nagymező utca másik oldalára.

1962-ben Turián György – akivel együtt jártam a Színházművészeti Főiskolára – Veszprémbe került főrendezőnek, és hívtott ügyelőnek. A fővilágosítót behívták katonának, akkor lettem fővilágosító. Ugyanekkor kaptam első megbízásomat kőszínházi díszlettervezésre. Színház-történelmi kuriózum a szerződés: „fővilágosító-díszlettervező”.

Mint színháztechnika-történelmi „ösbölnyre” emlékszem arra a szabályzóóra, amellyel akkor ott dolgoztunk. Ez két nagyméretű acélvályú volt, benne lúgos víz, amelybe a színpad oldalfalába rögzített, csörlők és csigakerekekkel megvezetett acélsodronyok működtetésével lehetett az oldatba a 4-4 acéllemez le-fel meríteni. A világítási fokok attól függtek, hogy milyen magas a víz szintje, és mennyi trisót öntöttünk bele.

A „kurblikat”, mint szabályzókezelő, az a Perlaki Róbert tekerte, akinek sikeres pályafutását a SZÍNPAD nemrégén méltatta.

1963-ban részese voltam Európában az első utazó, vízi színpad létrehozásának, ami Turián György ötlete volt. Magyarországon csak beépített vízi színpadok voltak és vannak. A mi hajó színpadunkat a Balatonfüredi Hajógyár mérnökei tervezték, és a hajógyár építette meg, kimustrált katonai pontonok felhasználásával. Ezen a hajón utazott a díszlet, a világítási tornyok és a nézőtérhez szükséges székek sokasága. Amikor a strandokon kikötöttünk, kirakodtunk, és elkészítettük a nézőteret és a magunkkal szállított, külön erre a célra átalakított, transzformátorral rácsatlakoztunk az elektromos hálózatra. Kezdődhetett az előadás. Shakespeare: Szentivánéji álom című darabját játszottuk.²

A MÁV Szimfonikus Zenekar szálló-vonat-szerelvényen utazott velünk, ők szolgáltatták a hajón, a megmagasított színpadtér előtt, az előadáshoz Mendelssohn kísérőzenéjét.



Horia Lovinescu: Egy művész halála (Veszprémi Petőfi Színház, 1963)

Sajnos csak egy nyáron játszhattunk, mert nagyon drága volt az úszószínpad vontatása. Azon dolgoztunk, hogy önjáróvá tegyük a színpadot, de ez pénzühiány miatt már nem valósulhatott meg. Hosszú ideig Balatonalmádi strandja mellett állt kikötve a színpad, és úgy üzemelt, mint a többi „fix” társa. Még egy alkalommal elvontattuk a badacsonyi szüreti mulatságra, ahol a Stúdió 11 kísérté rajta az extrádműsort.

Egy tájelőadás történt világítási probléma miatt a Veszprémi Petőfi Színház akkori igazgatója, Lendvai Ferenc a teljes világosító-tárnak – velem együtt – nem hosszabbította meg a szerződését.

1964-ben a veszprémi Városi Művelődési Ház művészeti-módszertani előadója lettem. Feladatom volt különböző ünnepségek és rendezvények szervezése, alkalmanként az észak-balatoni nyári műsorok és hangversenyek lebonyolítása és ezekhez a dekorációk, valamint a műsorfüzetek tervezése. 1967-ben a népművelő diplomát is megszereztem. 1968-tól moziüzem-vezető voltam Balatonalmádiban.

1971-ben visszamentem a Veszprémi Petőfi Színházhoz művészeti titkárnak. Ez is színház-történelmi két év volt, mert akkor ünnepelte a színház a megalakulásának tizedik évfordulóját. Az akkori két igazgató, Pétervári István és Hegyeshalmi László ebben a jubileumi évadban tíz magyar színdarabot mutatott be, ebből öt ösbemutató volt. Annak ellenére, hogy csak prózai darabokat játszottunk, a színház fennállásának legsikeresebb évada volt.

A két színházvezetőnek ahhoz is volt bátorsága, hogy a színházhoz szerződtesék Latinovits Zoltánt, ráadásul itt debütálhatott mint rendező Németh László Győzelem című darabjával. Ugyancsak ebben az időben jelent meg a Veszprémi Nyomda közreműködésével Latinovits Ködszurkáló című könyve,



Ugo Betti: Bűntény a Kecskeszigeten – díszletterv vázlat

amiből nagy botrányt csináltak. Fontolgatták, hogy a könyvet elkobozzák, bezúzzák. Az a megtiszteltetés ért, hogy a nyomdai kli-séket Zoltán rám bízta, hogy rejtsem el, amíg elül a vihar. Két év után a festőtár és a színház szcenikai vezetője lettem. Alkalmanként díszleteket terveztem.

1978-ban a Budapesti Gyermekszínház igazgatója Nyilassy Judit szerződtetett szcenikai vezetőnek. Díszleteimmel részt vettem a *Dráma és Tér* címmel a Múcsarnokban 1983. április 8. és május 15. között megrendezett kiállításon, ahol a 1979–1983 között készült magyar színházi és televíziós díszlet-jelmez tervek mutatották be.

1984-ban a Színházak Központi Műtermeinek új igazgatója, Szabó-Jilek Iván hívott át, itt szcenikai-üzemeltetési osztályvezető lettem. Így részese lehettem Európa egyik legkorszerűbb díszletgyártó műhelyháza létrehozásának.

Előtanulmányokat végeztünk, hogy az Ybl Miklós által a Nemzeti Színház részére tervezett műhelyház addigra felduzzadt feladatkörét – 14 színházat és egyéb színház jellegű intézményt, például a Fővárosi Nagycirkuszt – hogyan tudná kellő színvonalon és jó munkakörülmények között díszlettel ellátni. Ez a függőleges technológiát használó, több-



Rómeó és Júlia makett (Budapesti Gyermekszínház Stúdiószínpada, 1983)



Víziszínpad – Cselényi József díszlettervvel

emeletes műhelyház a Csokonai utcában a szűkös kivitelezési terek miatt is balesetveszélyessé vált. Alkalmatlan volt a megnövekedett feladat ellátására. Akkor kezdték el áruba bocsátani az egyes gyárak a gazdaságtalanul üzemelő telepeiket. Ekkor – a Fővárosi Tanács jóváhagyásával – eladta a műterem a Csokonai utcai Műhelyházat, és megvette a kispesti Kistext Vigogne Fonoda épületét, hogy abból létrehozza az új műhelyházat. Az adásvétel többletéből lehetett finanszírozni az átépítést. Ennek a gyárépületnek a közepébe áldottuk bele a nagy szerelőcsarnokot, amelyet körbevettek a műhelyek. Az építkezést – kényszerűségből – saját beruhásként indítottuk el, mert a Fővárosi Művelődési Intézmények Műszaki Irodája nem vállalta el a beruházás lebonyolítását. A többletfeladatot sok munkatárs – köztük a Műterem tapasztalt és áldozatos kollektívája – segítségével sikerült beindítani és eljuttatni egy bizonyos készülségi fokig az építkezést.

Sajnos hibás kivitelezés miatt az egész tetőszerkezetet vissza kellett bontani és újat építeni. Ez már olyan költséget jelentett, amely meghaladta volna a rendelkezésre álló pénzkeretet. Ezt a főváros – addig is gáncsoskodó – illetékesei nem voltak hajlandók felvállalni. Az igazgatót lemondásra készítették.

A vizsgálatok befejezése után Schmidt János főmérnököt nevezték ki tanácsi biztosnak, aki később a műhelyház igazgatója lett. Ekkor megnyiták a pénzügyi csatornákat, és sikerült befejezni a létesítményt.

Amire elkészült a műhelyház, lecsökkentek a megrendelések, ezért engem arra utasított az igazgató, hogy a felszabadult műhelykapacitásokhoz szerezzek faipari tömegmunkára megrendeléseket. Erre az ügynöki feladatra alkalmatlan voltam. A törvényes és kötelező három hónap után megtagadtam a számomra méltatlan munkát, ezután az igazgató felmondott. A Munkaügyi Döntőbizottság visszahelyezett eredeti státuszombá, de már későn, mert az addig ért stresszhatások és egyéb zaklatások miatt infarktust kaptam, rokkantnyugdíjassá váltam.

Az Optikai, Akusztikai, Film- és Színháztechnikai Tudományos Egyesületbe (OPAKFI). 1973-ban léptem be, és lettem azután 1981-ben elnökségi tag, majd a Színháztechnikai Szakosztály titkára és egyedüli képviselőjeként még mindig ott vagyok.³ Az Egyesület adta ki a Színháztechnikai Fórum című szaklapot, a SZÍNPAD elődjét. 1975 novemberétől a Fórum szerkesztőbizottságának voltam tagja, 1976-tól olvasószerkesztője. Az alapító Szabó-Jilek Iván után 1991-től 2001-ig a lap felelős szerkesztője voltam. A korábban negyedéves lap az utolsó években – a nagyon szűkös anyagi körülmények miatt – csak mint alkalmi kiadvány jelent meg a megszűnéséig.

Az OPAKFI vezetőségének, különösen Vajda Ferencnek, Szabó-Jilek Ivánnak és más, még élő vagy már örökre eltávozott kollégáknak köszönhetem, hogy nemzetközi szinten is megismerhettem ezt a szakmát. Később, mint szakosztályi titkár, sokszor részt vettem a Színháztechnikai Napok és Kiállítás szervezésében. Az egyesület tagja volt az

OISTAT-nak.⁴ 1974-ben beválasztottak az OISTAT Technikus Bizottságba, később az Információs és Publikációs Bizottságba. Részt vehettem konferenciákon, munkabizottsági üléseken, valamint a szervezet kiadásában megjelent 24 nyelvű Színháztechnikai Szakszótár (New Theatre Words 1998.) szerkesztésében. Ezeknek a lehetőségeknek köszönhetem azt a sok tapasztalatot, tudást, a személyes szakmai kapcsolatot, amelyek révén sok segítséget kaptam.

Egy példa a sok közül: 1975-ben a Veszprémi Petőfi Színházban Kocsis István A nagy játékos című darabjához kaptam tervezési megbízást. A darab Martinovics Ignác kivégzés előtti utolsó éjszakájáról szól, ahol megjelennek előtte a kortársai, Ferenc császártól kezdve az elítélt társakig. A szerzői instrukció ezeknek a látomásoknak „a semmiből való megjelenítése volt”. Ez idő tájt Prágába utazhattam az OISTAT-kongresszusra, ahol megnéztem egy előadást a Fekete Bábúszínházban. Ott a bábo-sok fekete bársonyruhába öltözve mozgatták a bábukat a fénysíkokban, a teljesen fekete környezetben. Ez adta az ötletet a díszlet megoldásához: a szereplők egy fekete bársonnyal borított alagúton keresztül jöttek be a színpadra láthatatlanul, és a megfelelő pillanatban beléptek a fénysíkokba, illetve a fényvetők körébe.

Régi vágyam volt nekem is, hogy ez a szakma és az azt képviselő szervezet független legyen, főleg az akkori MTESZ-től.⁵ Amikor a szakosztály kilépett, én mégsem mentem a kollégákkal, mert sokat köszönhetek az OPAKFI-nak. Jelenleg nyugdíjasként élek, alkalmanként fordítgatok németből, franciából, ez a munka bizonyos mértékig kitölti az életemet.

Köszönettel tartozom mindazoknak, akik az életutamat és pályámat segítették, de elsősorban, annak, aki immár több mint 50 éve vállalta ezt a nehéz és kalandos utat melletttem: a feleségemnek.

Köszönöm a beszélgetést!

**Lejegyezte:
Kárpáti Imre**

1 1991-ben a Magyar Szabadságharcos Világszövetség 1956-os emlékérmét és A Magyar Köztársaság 1956-os emlékérmé kitüntetések kaptam.

2 A Színháztechnikai Fórum 1989/2. számában (30–34. o.) részletesen megírtam ennek a kérészetű színpadnak a történetét.

3 1998-ban az OPAKFI Petzvál József-díjjal tüntetett ki.

4 Organisation Internationale des Scénographes, Techniciens et Architectes de Théâtre.

5 Magyar Természettudományi Egyesületek Szövetsége – az összes tudományos egyesület tevékenységét ellenőrizte.